Läxan är ett fenomen som väcker starka känslor. Magasin 360's Annelie Drewsen har stött på läxor som elev, lärare och förälder. Ändå funderar hon fortfarande på vad en läxa egentligen är och vilken plats läxor har i framtidens skola.

TEXT: ANNELIE DREWSEN ILLUSTRATION: ANDREAS OLOFSSON

EN LÄXA FÖR 2000-TALET

FÖR MÅNGA ÄR LÄXAN ett tecken på riktig skola. Förstagluttaren skuttar hem med sin allra första läxa och möts av föräldrar som glatt hjälper till. Men för många förändras bilden under skolåren. Ryggsäcken är tung av böcker och det blir svårare för föräldrarna att hjälpa till. Ungdomarna känner av stress och läxor leder inte sällan till bråk.

När jag ringer upp Ingrid Westlund får jag bilden bekräftad. Hon är docent i pedagogik och lektor vid Linköpings universitet och har forskat om elevers uppfattningar om läxor.

– Många föräldrar ringer och säger att de dignar under bördan. De har två, tre barn med massor av läxor som de inte förstår. Föräldrarna vågar inte säga ifrån.

Ingrid Westlund menar att många föräldrar har uppfattningen att mycket läxor tyder på en bra lärare.

– Jag skulle säga precis tvärtom. En lärare som ser till att barn förstår andragradsekvationer i skolan är en bra lärare. Men den som delegerar uppgiften och vet att eleverna inte klarar den har smitit från sitt jobb.

Ingrid Westlund är kritisk till att barn får läxor de inte klarar av att göra själva.

– Då har man verkligen bjudit in de socioekonomiska skillnaderna. Det är tydligt att läxor ges till elever som inte har möjlighet att få hjälp, men också till föräldrar som gladeligen betalar för att bli av med dem. Då är det något som inte stämmer.

Tina Tenggren är rektor för F-6-verksamheten på grundskolan Kronan i Trollhättan. Hon ser att skolans kompensatoriska uppdrag blir viktigare men tror inte att läxor är lösningen.

– I skolan finns de professionella pedagogerna som vet hur barn lär sig, har ämneskunskaper och didaktisk utbildning. Det är skolan som har ansvaret för elevens resultat och framgång i skolarbetet.

På Kronan har man börjat diskutera och omvärdera läxan, bland annat för att effekterna inte alltid blir de som läraren hoppats på.

– Vi har börjat diskutera om vi ska ha läxor över huvud taget, vilka läxor som i så fall har stöd i läroplanen och om det finns andra metoder som är mer effektiva för att eleverna ska lyckas. Om man ska ge läxor kräver det lyhördhet och kunskap om elevens förhållanden, framhåller Tina Tenggren.

»Vi vet fortfarande väldigt lite om vilket slags lärande som är förknippat med läxor.«

Man kan fråga sig vad läxorna egentligen leder till. Det svar som ligger närmast till hands är att eleverna lär sig mer. Det finns dock ingen forskning som entydigt stödjer ett sådant påstående.

Vad forskningen däremot säger är att vissa elever kan dra nytta av läxor. Äldre elever lär sig till exempel mer av läxor än yngre. Men forskarna problematiserar sällan vilken typ av kunskaper som mäts och hur läxorna är utformade. Vi vet fortfarande väldigt lite om vilket slags lärande som eventuellt är förknippat med olika läxor.

OM INTE LÄRANDE ÄR det främsta syftet med läxor kan man hänvisa till andra. Det sägs att läxor hjälper elever att ta ansvar och förbereder dem för framtida studier. Läxor ges också för att nöta in kunskaper och öva vissa färdigheter.

Läxor sägs också stärka kontakten mellan hem och skola. En person som ägnat mycket tid åt att ta reda på hur det kan göras är Max Strandberg. Under sina år som lärare i Stockholmsförorten Rinkeby utvecklade han något han kallar samarbetsläxor. Idag är han doktorand i didaktik vid Stockholms universitet och fördjupar sig ytterligare i läxor.

Vi träffas i hans arbetsrum på universitetet för att tala om läxor i allmänhet och samarbetsläxor i synnerhet. Max Strandberg berättar hur han tillsammans med sina lärarkollegor bör-

jade utforma en läxmodell för att ta tillvara föräldrarnas erfarenheter i undervisningen.

– Det finns så mycket kunskaper runt eleverna som aldrig syns i läroböcker, eftersom de är skrivna utifrån ett vitt medelklassperspektiv.

Samarbetsläxorna bygger på att lärarna tillsammans formulerar att antal frågor utifrån mål i läroplanen. Varje läxa är kopplad till ett tema, till exempel respekt eller hur man lekte förr. Eleverna tar med sig frågorna hem och intervjuar en vuxen. Tillbaka i skolan berättar de om sina svar och diskuterar dem med varandra. Därefter skriver varje elev en text om vad som sagts.

– Det är tre till fyra läxor per termin och föräldrarna är väldigt nöjda att få prata med sina barn, säger Max Strandberg.

Modellen är utformad i skolor med stor språk-

lig och kulturell mångfald, men kan lika väl användas i mer homogena skolor, menar Max Strandberg.

– Men det kan vara andra frågor som väcker diskussion. En fråga som har varit intressant i alla skolor är om det är bra att ha en stor eller liten familj.

Att vända sig till styrdokumenten ligger nära till hand för den lärare som funderar på sin undervisning. Men om läxor sägs där ingenting. När skolforskaren Jan-Olof Hellsten 1997 gjorde en djupdykning i pedagogisk litteratur på jakt efter läxor fann han att mycket litet fanns skrivet. Hans slutsats är att läxan framstår snarast som en ritual än som en arbetsmetod i den offentliga diskursen. Den värderas högt men problematiseras sällan.

FLERA AV DEM JAG TALAR MED återkommer till att läxan måste diskuteras och problematiseras. Vi kanske inte behöver avskaffa den helt och hållet, men den måste definitivt uppdateras för att ligga i fas med övrig skolutveckling.

– Att skapa bra läxor tar tid och att göra läxor bättre handlar om att göra undervisningen bättre. Man kan inte ge kvalitativt bra läxor om undervisningen är bristfällig. Elever har rätt att få bra och meningsfulla läxor och få feedback från läraren, säger Max Strandberg.

Kanske ligger svaret på frågan om läxans framtid i hur vi väljer att definiera den. Enligt en definition är läxor allt det arbete eleven gör utanför skoltid. I det ryms inte bara tragglande av stavningsregler utan även nyfiket undersökande av geometriska former i hemmet eller självvalt bloggande på klassbloggen. En vidare definition kanske kan öppna för nya tankar kring läxor? ◆

Hanna Stehagen.

IT TOG BORT LÄXORNA

HANNA STEHAGEN ÄR LÄRARE i svenska som andraspråk och tyska på Möllevångsskolan i Malmö. För henne hör läxor ihop med en traditionell syn på lärande och kunskap, där läraren vet bäst.

– Jag har inte gett en läxa på evigheter, säger hon.

Istället arbetar hennes elever med digitala verktyg och sociala medier på lektionerna, vilket har förändrat både lärandet i sig och rollerna i klassrummet.

– Jag insåg snabbt att det krävdes ett nytt förhållningssätt till lärande och bedömning. Framförallt insåg jag hur motiverande det var för eleverna som helt plötslig inte ville lämna lektionerna.

»Jag har inga positiva erfarenheter av läxor.«

Det nya arbetssättet har fått eleverna att samarbeta mer. De rådfrågar varandra och är intresserade av klasskamraternas åsikter.

– Jag är inte längre den drivande motorn. Jag ser många elever som tog kommandot och drev undervisningen framåt.

Förändringen har frigjort mycket tid för bedömning.

– Jag kan stå och betrakta det som sker och får syn på både elevens språkliga förmågor och samarbetsförmågor, säger Hanna Stehagen. Hon behöver inte längre ge läxor för att se vad en elev har lärt sig och ger heller inte prov i traditionell mening.

– Istället får eleverna diskutera med mig och varandra under lektionerna och kortskriva i slutet av varje lektion.

TRADITIONELLA LÄXOR riskerar att lämna eleverna ensamma med sitt lärande, menar Hanna Stehagen.

– Att läsa en text i en lärobok för att kunna svara på frågor ger ingenting. Eftersom vi har många andraspråkselever bäddar denna form av läxor för misslyckanden. Texterna är för svåra och många elever läser därför inte läxorna de får.

Hanna Stehagen har svårt att se några vinster med att ge läxor.

– Jag har inga positiva erfarenheter av att ge läxor. Oroväckande många lärare ger läxor i tron att de ska fördjupa elevernas lärande och lära dem ta ansvar för sina studier. Jag har svårt att se logiken i detta. Läxan bidrar till att göra ett innehåll onödigt abstrakt och svårt att applicera på något annat. Ett lärande för stunden skulle jag vilja hävda.